

Tots els misteris de cambra tancada, de Poe a Pedrolo

El 19 de gener, farà 211 anys que va nèixer Edgar Allan Poe, l'escriptor que va inventar la novel·la de detectius i alhora va escriure el primer misteri de cambra tancada (*locked-room mystery*), 'Els assassinats del carrer Morgue' (1841). Ara que les *scape rooms* els reivindiquen, resseguim tots els autors que han jugat amb aquest subgènere, des de Poe fins a Philip Kerr, passant per Conan Doyle, Gaston Leroux, G.K. Chesterton, Manuel Vázquez Montalbán o Manuel de Pedrolo. Per evitar espòilers, trobareu les solucions dels casos al web d'EL TEMPS.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser

A bans que ni tan sols existís el concepte de detectiu, el 1841, un escriptor nord-americà de 32 anys, Edgar Allan Poe, es va inventar aquesta figura amb un conte publicat a la revista *Graham's Magazine*: *Els assassinats del carrer Morgue* presentava les investigacions de Chevalier Auguste Dupin, un personatge que protagonitzaria posteriorment dos contes més (*El misteri de Marie Rogêt*, de 1842, i *La carta robada*, de 1844).

Però, aquella primera història de dos crims brutals en un pis de París encetava, a més, un subgènere només a l'abast dels escriptors més arriscats: els misteris de cambra tancada (en anglès 'locked-room'), aquells que es produeixen dins d'una habitació amb la clau passada per dintre i sense aparent accés ni sortida per al criminal. Un subgènere freqüentat per autors tan hones-

tos que poques vegades ignoren els antecedents literaris i sovint citen *Els assassinats del carrer Morgue* o el següent gran referent, de començament de segle XX: *El misteri de l'Habitació Groga* de Gaston Leroux, de 1907. Un subgènere que tendirà a cercar la resolució dels casos en dos recursos principals —tot i que n'hi ha més: els animals i l'assassinat posterior a la reobertura de l'habitació.

Els assassinats del carrer Morgue, traduït per Carles Riba el 1918, narra la resolució d'un doble crim en un pis de dues habitacions del carrer Morgue de París. Està narrat en primera persona, com si fos el mateix Poe qui l'ha viscut al costat de l'home que l'investiga, el C. Auguste Dupin. Per reforçar la versemblança de la història, l'autor afirma que transcriu la notícia que ha publicat un diari sobre l'assassinat de la senyora L'Españaye i la seva filla. El diari cita diversos testimonis que declaren haver sentit una forta discussió entre la senyora i una tercera persona amb una veu molt aguda que parlava una llengua estrangera difícil d'identificar. Un espanyol diu que li va sonar a anglès; a un anglès li va semblar italià, i ningú no coincideix amb la llengua del personatge desconegut.

La descripció de l'escenari revela un criminal cruel que ha encastat una nena pel forat de la llar de foc i ha llançat la seva mare al pati amb brutalitat extrema. El misteri és saber per on l'ha llançada si totes les finestres estan perfectament tancades i per on ha entrat i sortit el culpable. Portes i finestres, segons la notícia del diari que, segons "transcriu" el narrador, estan tancades: "Quatre dels testimonis dessus dits, citats de nou, han declarat que la porta de la cambra on fou trobat el cos de Mlle. L'Españaye era tancada amb clau per dins quan la gent hi entrà. Tot estava perfectament silenciós: ni gemecs ni sorolls de cap mena. En forçar la porta, no hi veieren ningú. Les finestres, tant de la cambra de darrera com de la de davant, eren tancades i sòlidament fermades per

dins. Una porta de comunicació entre les dues cambres era tancada, però no amb clau. La porta que duu de la cambra de davant al corredor, era tancada amb clau, amb la clau a dins”.

(Per evitar espòilers involuntaris, les solucions dels casos explicats aquí les trobareu al web d'EL TEMPS)

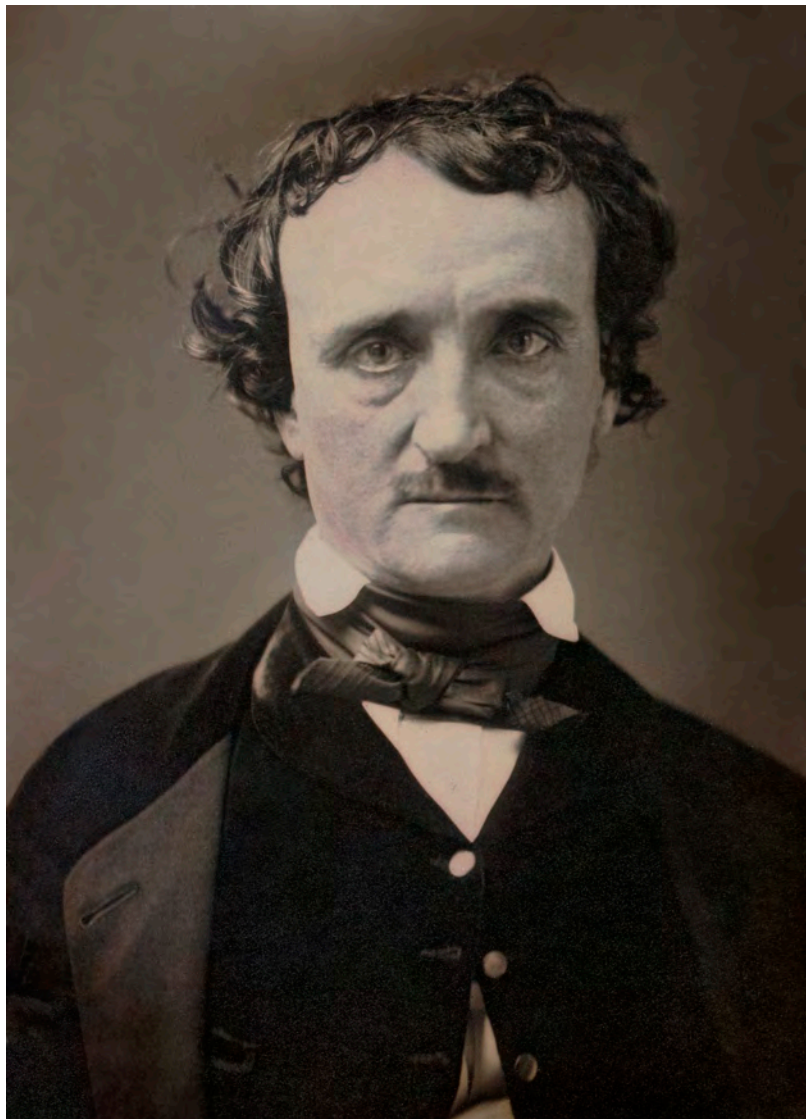
‘La banda de pics’ d'Arthur Conan Doyle (1892)

El següent autor a atrevir-se amb una habitació tancada serà Wilkie Collins a *La pedra lunar* (1868), que relata, entre moltes altres coses, el robatori d'un diamant de l'habitació tancada de la senyoreta Rachel.

Arthur Conan Doyle ho provarà, per primera vegada, el 1892. El seu Sherlock Holmes tindrà molt a veure amb el Dupin de Poe, tot i que s'anirà fent més i més complex a mesura que passi el temps. Però les semblances són evidents: el mètode deductiu, la fredor del protagonista, el narrador-ajudant del detectiu (el doctor Watson), etc.

El primer cas de Holmes amb una habitació tancada serà al conte “La banda de pics” inclosa a *Les aventures de Sherlock Holmes* (Viena Edicions, 2017). El detectiu rep la visita d'una jove de bona família, la Helen Stoner, que tem per la seva vida. Viu amb el seu padrastre, el doctor Roylott, que es va casar en segones núpcies amb la seva mare, la vídua del general Stoner, morta uns anys abans. La senyoreta Stoner li explica a Holmes que la seva germana bessona va morir dos anys abans, quan anava a casar-se i deixar la mansió. La mort es produí en una habitació tancada i després de sentir un xiulet estrany. Watson ho narra així: “A mitja nit, enmig de la tempesta, Helen Stoner va sentir alguna cosa: ‘De sobte, enmig del rebombori del temporal, esclatà el xisclat d'una dona terroritzada. Vaig conèixer la veu de la meva germana. Vaig saltar del llit, em vaig posar un xal i vaig sortir al passadís corrents. En obrir la porta em va semblar sentir un xiulet feble, com el que havia descrit la meva germana (...) La porta de la cambra de la meva germana va obrir-se girant lentament sobre les seves frontisses. Me la vaig quedar mirant sangglaçada, sense saber què en sortiria (...). Es recargolava com si sofrís un dolor escruixidor i els seus membres tenien unes terribles convulsions. En un primer moment pensava que no m'havia reconegut, però després, en inclinar-me cap a ella, inesperadament va xisclar en un to que mai oblidaré: ‘Oh, Déu meu! Helen! Era la banda! La banda dels pics!’”.

Van ser les seves últimes i indesxifrables paraules. Potser feia referència a la banda de gitano que viu a prop de la mansió, especulava

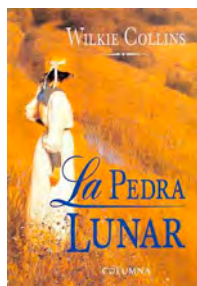
Edgar Allan Poe s'avançà als detectius i inventà els misteris d'habitació tancada.

Helen Stoner. Potser “aquesta estranya expressió” feia referència al “mocador de piquets que tants d'ells porten al cap”.

La germana i la policia van comprovar que l'habitació era totalment tancada i tenia finestrons barrats i també tancats per dintre. Posteriorment, Holmes només trobaria estrany un estretíssim respirall que donava a l'habitació del costat. Una cambra tancada i ben tancada.

Però l'actual por de la Helen no era per la mort de la seva germana sinó perquè ara que ella anava a casar-se i marxar de la mansió del padrastre, havia començat a sentir, des de l'habitació de la germana —on s'havia mudat temporalment per unes obres—, “el xiulet feble que havia estat el precursor” del final de la germana.

Conan Doyle encara farà servir el misteri de la cambra tancada en “El tractat naval”, publicat a *Les memòries de Sherlock Holmes* (Viena Edicions, 2018).

→ 'El misteri de l'habitació groga' de Leroux (1907)

La primera novel·la del subgènere dels misteris de cambra tancada esdevindrà un referent per a bona part dels escriptors de novel·la negra i de misteri del segle XX. Es tracta d'*El misteri de l'habitació groga*, publicada per Gaston Leroux el 1907 (i editada íntegrament per Laertes el 1990 amb traducció de Pere Martí i Bertran), on el detectiu és un joveníssim periodista de successos del diari *L'Époque*, Joseph Rouletabille, de 18 anys. D'altra banda, es manté la parella protagonista del detectiu i l'ajudant que narra la història. I el mètode deductiu.

Com passava a *Els assassinats del carrer Morgue*, per apuntalar la versemblança de la història, el narrador d'*El misteri de l'habitació groga* també transcriu una suposada crònica del diari *Le Matin* que explica el cas: "De moment no ens podem fer la més petita idea del que ha passat a l'Habitació Groga, on s'ha trobat la senyoreta Stangerson, en camisa de dormir, agonitzant al terra. Almenys, però, hem pogut entrevistar l'avi Jacques —com l'anomenen per la comarca—, un criat d'anys de la família Stangerson (...): 'Eren dos quarts d'una —ens ha explicat aquest sant baró (?)— i jo encara era al laboratori on encara treballava el senyor Stangerson, quan tot va començar. (...) La senyoreta Mathilde havia treballat amb son pare fins a les dotze; eixint de tocar les dotze campanades al cucut del laboratori, es va aixecar, va fer un petó al senyor Stangerson, tot desitjant-li una bona nit. A mi, em va dir 'Bona nit, avi Jacques!' i va empènyer la porta de l'Habitació Groga. Li vam sentir tancar la porta amb clau i passar la balda (...)".

Passada mitja hora, "mentre el cucut feia sentir la mitja hora que passava de les dotze, un clam desesperat va sortir de l'Habitació Groga. Era la veu de la senyoreta que cridava: 'A l'assassí! A l'assassí! Auxili!' Tot seguit van ressonar uns trets de revòlver i es va sentir una gran fressa de taules, de mobles tombats, tirats per terra, com en una lluita, i encara la veu de la senyoreta que cridava 'A l'assassí!... Auxili! Pare! Pare!'".

"Imagineu-vos el salt que vam fer i com ens vam precipitar cap a la porta. Però, ai!, era tancaada i ben tancada per dins, perquè la mateixa senyoreta, com ja us he explicat, n'havia passat la clau i la balda".

El vell Jacques comprèn que l'assassí ha hagut d'entrar per la finestra i ràpidament surt a fora per veure'l o enxampar-lo, però les finestres eren tancades.

Quan, posteriorment, van entrar, van trobar "la senyoreta, amb camisa de dormir", "per terra, al mig d'un desordre increïble" i encara viva, però inconscient per un cop al cap. Ningú més. "Però com explicar que no hi era, que havia fugit?... És una cosa que ultrapassa qualsevol imaginació. Ningú a sota del llit, ningú darrera dels mobles, ningú! Només en vam trobar les petjades; els senyals ensagnats d'una mà d'home ampla a les parets, i a la porta un mocador gros vermell de sang, sense cap inicial, una gorra vella i el senyal recent, a terra, de nombroses passes d'home".

No hi ha xemeneia ni cap trampa secreta.

"La forma estranya", de Chesterton (1911)

L'escriptor anglès Gilbert Keith Chesterton (1874-1936) va revolucionar el món dels detectius literaris amb el pare Brown, un capellà grassonet, catòlic però escèptic, que acostuma a desmuntar les explicacions supersticioses, màgiques o mítiques dels crims que va trobant per terres britàniques. Normalment va acompanyat per en Flambeau, un criminal reformat que coneix en el primer conte del pare Brown, "La creu blava". El 2013, RBA va compilar els cinc llibres de contes del personatge en una magnífica edició traduïda per Imma Estany: *Els relats del pare Brown*.

En el primer volum publicat per Chesterton, *La innocència del pare Brown* (1911), ja apareix un misteri de cambra tancada. "La forma estranya" descriu l'assassinat de Leonard Quinton, un poeta enamorat de la cultura índia, que mor dins d'un hivernacle tancat amb clau i vigilat per fora pel mateix pare Brown, en Flambeau, el doctor James Erskine Harris, la senyora Quinton i el senyor Atkinson —germà de l'esposa del poeta.

En el cas dels contes de Chesterton, hi ha un narrador omniscient en tercera persona. Al contrari que Watson o l'ajudant de Dupin, en Flambeau no és narrador ni el pare Brown tampoc.

Després de diversos contes, Gaston Leroux fa una novel·la sobre un misteri d'habitació tancada.

L'estil de Chesterton és més literari, amb un punt subtil d'humor, més modern. La mort d'en Leonard Quinton es narra així:

—A en Quinton n'hi passa alguna —va dir el metge, ben blanc—. Ara mateix l'he vist a través dels vidres, i no m'agrada gens la manera com està estirat. Si més no, jo no l'he deixat així.

—Entreu a veure'l —va suggerir el pare Brown succintament—. (...)

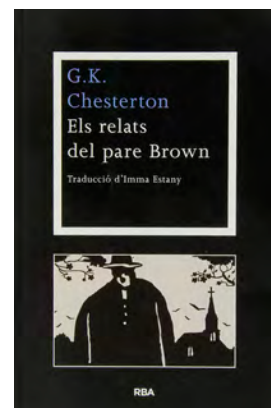
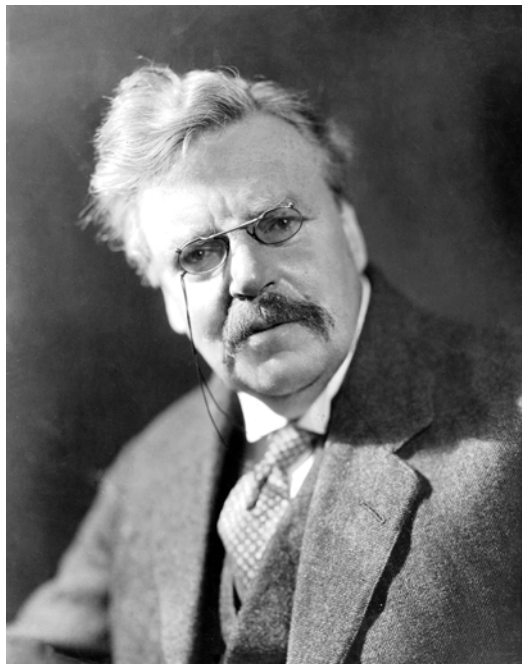
El metge i el capellà van córrer cap a la porta del despatx, la van obrir i es van precipitar cap a dins. En fer-ho va anar de poc que no topen amb la taula gran de caoba que hi havia al centre de l'estança, i sobre la qual el poeta solia escriure. El despatx estava il·luminat només per un foc petit encès per a l'invàlid. Al mig de la taula hi havia un sol full de paper, que havia deixat clarament a propòsit. El metge el va agafar amb una esgarrapada i, tot cridant 'Bon Déu, guaitau això!', va córrer cap a la sala de vidre del fons, on les terribles flors tropicals semblava que conservaven un record carnesí de la posta.

El pare Brown va llegir les paraules tres vegades de l'escrit. "Moro per la meua pròpia mà, tanmateix, moro assassinat!"

Chesterton farà servir el misteri de la cambra tancada en dos contes més, dins del volum *La incredulitat del pare Brown*. Un és "El miracle de la Mitjalluna" i l'altre "L'oracle del gos", que innova i substitueix l'habitació tancada per una glorieta aparentment aïllada. Això li serveix per citar l'obra de Gaston Leroux poc després de fer un homenatge a Sherlock Holmes. Són paraules del mateix pare Brown a "L'oracle del gos": "Totes aquelles discussions entorn d'històries de detectius, com la de l'habitació groga, sobre un home a qui troben mort en una estança tancada on no podia entrar ningú, no són aplicables al nostre cas, perquè és una glorieta. Quan enraonem d'una 'habitació groga', o de qualsevol habitació, pressuposem l'existència d'unes parets que són realment llises i impenetrables. Però una glorieta no està fet així".

"Impunitat", de Manuel de Pedrolo (1941)

Entre els autors que juguen amb un misteri de cambra tancada n'hi ha alguns que no estan traduïts al català, com John Dickson Carr, que ho fa a *The case of the constant suicides* (1941) o Pierre Véry, que Manuel de Pedrolo (1918-1990) cita en la seva aproximació a les habitacions tancades. En un conte titulat "Impunitat", publicat el 1941 en una revista i després compilat a *Vint-i-vuit contes* (Ed. 62, 2009), el protagonista —un novel·lista jove com el mateix Manuel de Pedrolo, que llavors tindria 23 anys— repassa alguns d'aquests misteris. Després de lloar la solució de Poe, diu: "Una altra solució és la de Pierre Véry

G. K. Chesterton va afegir l'humor —subtil— a les històries de detectius.

en *Les quatre vibres*. Aquí es tracta d'un robatori que és anunciat abans de tenir lloc, gràcies a un perfum l'olor del qual, en casos anteriors, succeï als furtus i als assassinats. El lladre aprofita la confusió dels qui entren a l'habitació tancada per a sostreure un Apocal·lipsi il·luminat".

I encara recorda Pedrolo diverses obres de S. S. Van Dine, pseudònim del nord-americà Willard Huntington Wright (1888-1939) i la seva solució "més cèlebre": "La del pestell que hom fa córrer per mitjà d'un cordill que el subjecta per un dels seus extrems, mentre l'altre és lligat a un clau..."

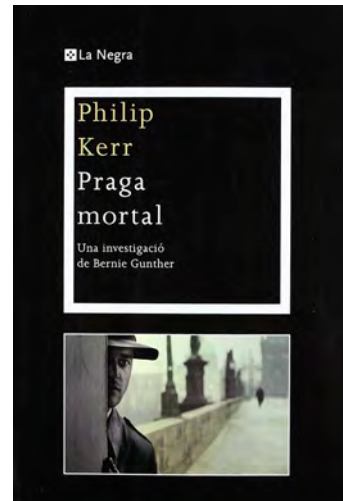
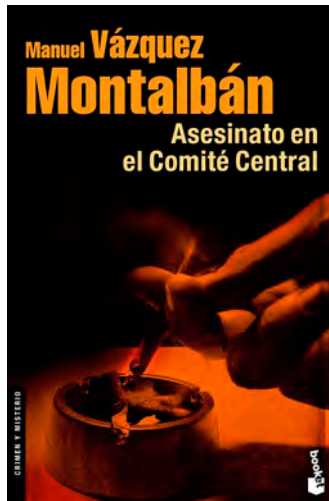
La història d'habitació tancada ideada per Pedrolo a "Impunitat" li l'explica un policia al jove novel·lista: el doctor Novell és assassinat al despatx del seu xalet de la Diagonal. "El mort —narrar el policia— era al costat de la taula escriptori, estès a terra, de cara contra la catifa i amb el cos orientat cap a una de les finestres. A primera vista, presentava una contusió a l'occípit, resultat del cop que el degué abatre sense donar-li temps de cridar. L'arma homicida semblava que fos i després es va confirmar, un premsapapers llançat o caigut al costat del cadàver. No hi havia dubte que es tractava d'un assassinat. L'inspector Vinyals i jo vam examinar les finestres, totes dues tancades, i la porta, igualment tancada per dins". El van descobrir un tècnic en màquines d'escriure, el senyor Pomès, que havia arribat entre les set i un quart de vuit, per arreglar una avaria. Li havia obert la porta el mateix doctor Novell, que després havia entrat al seu despatx. Mitja hora més tard, va arribar el doctor Toda, un amic del doctor Novell. Com que el propietari de la casa →

Manuel de Pedrolo

Vint-i-vuit contes

A cura de Jordi Coca

Tres catalans i un escocès entre els autors de misteris d'habitació tancada.

→ no sortia del despatx, li va obrir el senyor Pomès, que li va dir que el doctor estava ocupat. El doctor Toda de seguida es va adonar que la llum del despatx era apagada. Hi van trucar, no van rebre resposta, van forçar la porta i van trobar el cadàver del doctor Novell.

El conte de Pedrolo és l'únic misteri d'aquest subgènere en la literatura catalana. Alguns autors consideren que *La camisa del revés* (Plaza & Janés, 1992) d'Andreu Martín és un intent de convertir una vall pirinenca en una cambra tancada.

D'altres crítics inclouen una aventura de Pepe Carvalho, *Asesinato en el Comité Central*, en el subgènere de cambra tancada, però aquest misteri és molt diferent dels casos clàssics de *locked-room*, on el mort està sol i aïllat. En aquest cas, el secretari general del PCE, Fernando Garrido (nom que ressona clarament al del llavors secretari general Santiago Carrillo), mor en una habitació tancada, però enmig d'una reunió del Comitè Central, després d'una apagada: "Como si las risas hubieran sido mal recibidas por los dioses de la energía eléctrica, se fue la luz y un cubo de oscuridad se instaló en el salón, sólido, incontestable.

—Estos de Comisiones Obreras siempre de huelga —comentó Garrido, pero los micrófonos no multiplicaron su socarronería.

Quiso decirlo en voz más alta, pero no pudo. Un dolor de hielo le traspasó el chaleco de lana inglesa y le vació la vida sin poder hacer nada para aguantársela con las manos.

Volvió la luz y Santos fue el primero en comprender que la escena había cambiado, que no era normal que Fernando Garrido tuviera la cabeza sobre su carpeta, una cabeza ladeada que le enseñaba la boca abierta y los ojos más vidriados que los gruesos cristales de las gafas desplazadas hacia la frente".

'Praga mortal', de Kerr (2011)

L'última de les incursions en una habitació tan-

cada amb clau és una de les novel·les negres més reeixides de les últimes dècades, la vuitena entrega de la sèrie Bernie Gunther de Philip Kerr, i, afortunadament, una de les traduïdes al català per Xavier Zambrano, també traductor de les obres de Conan Doyle: *Praga mortal* (La Magrana/RBA, 2012)

En aquest cas, el detectiu Bernie Gunther ha d'investigar l'assassinat d'Albert Kuttner, un dels adjunts de Reinhard Heydrich, el governador del Reich a Bohèmia i Moràvia, també conegut com el "carnisser de Praga". L'assassinat es produeix a la mansió de Heydrich a la capital txeca, envoltat de capitosos nazis del III Reich que passaran a ser investigats per Bernie Gunther com sospitosos.

L'escenari del crim és una habitació tancada amb clau per dins, amb les finestres inaccessibles i hermètiques, i cap més entrada. "Abans de mirar-me el cadàver —explica Gunther/Kerr—, vaig fer un tomb per l'habitació, tot observant la pila de llibres que hi havia al costat del llit i el flascó de Veronal que hi havia al costat d'una garrafa d'aigua sobre l'escriptori. El tap no estava enroscat al flascó. Per terra hi havia tot un escampall de pastilles, però, curiosament, el flascó estava dret".

Pel que fa al mort, "Kuttner estava entravesat al llit com si hagués sofert una síncope. (...) La seva casaca de capità tenia quatre botons i els tres de dalt estaven descordats. Portava una camisa blanca sense coll i no duia corbata. Era fàcil entendre per què havien trigat a adonar-se que havia rebut un tret. Només alçant la solapa de la casaca podies veure la sang que xopava la camisa".

La mort de Philip Kerr, el 2018, farà impossibles noves genialitats com creuar el misteri de l'habitació tancada amb el món del futbol, arran de la sèrie que va iniciar de l'entrenador-detectiu Scott Manson. ●

Busqueu les solucions a aquests casos al web seguint aquest QR

